

„זהירות!“ קורא השלם ליד שער בראודנובוג, ליד הגבול החוצה את ברלין. לרגלי עמודי השער: חיילי המזרח

הטיפו למלחמת-נגם, לחיסול „חווה-החרפה של רוסיה“, לתחיית הרייך הראשון או השני, או להקמת רייך שלישי. היטלר לא המציא סיסמה זו. הוא מצא אותה מוכנה.

חשוב מזה — גרמניה של אז היתה אחוזה בולמוס של מדים. לכל מפלגה היה אירגון כמעט-צבאי, מצויד במדים, בדגלים, בתזמורת-לכת, בסמלים. הגרמנים צעדו — בכבישים וברחובות, כמגפיים או כנעלי-עבודה גבוהות. בבתי-הספר שלט פולחן הגיבורים, הקיסרים והמציבים של ימים עברו, נהוגו נצחונות הנשק הגרמני בקרבות המאית הקודמות.

לכל זה אין כיום זכר בגרמניה. העם בורח מן המדים. הצבא אינו פופולארי, אינו דומה גם בחיצוניותו לצבאות גרמניה הקודמת. הנוער אינו רוצה לשמוע על ההיסטוריה של עמו. מיצעדים הנוכחים לתשומת-לב רבה בחוץ-לארץ — כגון מיפגני נוער-הפליטים, כינוסי ותיקי הסיי-הקרב, וכי — הן תופעות שליליות, שהנוער בכללותו מגיב עליהן במשיכת-כתפיים וזלזולנית.

ניכנסתי לחנות-תקליטים בקורפוס-טנדאם בברלין, ביקשתי תקליט של שירי הורמאכט, כאילו היה זה דבר רגיל. ציפיתי לתגובה. ואומנם, ננצא תקליט כזה — על מדף צדדי, באחת הפינות. אך מכל שאר הרוכנים והמדפים הייכו פרצויהם האחיליים של אלביס פרסלי וחבריו, אמריקאים וגרמנים. הטייסת תפס את מקום המארש.

מבחינה זו צדק בן-שיחי. גרמניה של היום אינה ויימאר שניה. הצעיר הגרמני הממוצע, הרואה בסרט תעודתי את אדולף הגדול צורח בקולו היסטרי, כשהוא מנופף בזרועותיו, מנפח את לחייו ומנענע את שפמו המגוחך — שואל את עצמו: „איך יכלו הורי להתלהב מן הטיפוס הזה?“

אך האם המחה כל זה ערובה מספקת לכך שלא יקום היטלר החדש?

ברלין אינה ירושלים

ילדו הייתי היטלר, ואילו ביקשתי להשתלט על גרמניה של היום. לא הייתי צועק: „יהודה, התפגרי“, לא הייתי מנופף בדגלי צלב-הקרוס. הייתי קורא: „מחת לבולשבי קיפו! ומדבר על מסע-צלב של התרבות המערבית לשיחרור האחים המדוכאים מאחורי החומה.“

כי זהו עקב-אכילס של גרמניה הדיום: השינאה לקומוניזם. בישראל קיימת שינאה רבה למק"י, שמקורה בויכרונות היסטוריים. האמריקאים שונאים

גרמניה ה„אחרת“

ובארץ. כחנתי לביקורו של ג'ון קנדי בברלין. באתי לעיר כשבועיים אחריו, ועדיין חשתי באחורי את החשמל של אירוע היסטורי. חצי מיליון ברלינאים נהרו לקראתו, הריעו לכבודו בסענה שנבלה עם היסטריה המונית. כאשר השמיע את המילים: „איך בין אין ברלינר!“ (אישי ברלין אנוכי!) רעדו האזמה מרוב התלהבות. כך לא נתקבל שום דבר אחר, גרמני או זר, מאז ימי אדולף. לעומת מיפגן אדיר זה החחירה קבלת-הפנים שנערכה קודם לכן לשארל דה-גול בבון. שום פיברוק, שום מתן חופשות לסועלים, שום אירגון מלמעה — אינם יכולים להסביר קבלת-פנים זו.

מה הפלא? אנתנו הגרמנים זקוקים תמיד לפירה, אמרה לי בתמימות נערה ברלינית צהובת-תלתלים. אבל גם בכך אין הסבר מספיק. גם לא ברגש-ההקלה שהרגיש בני ברלין המנוחקה, בבוא אליהם מנהיג העולם המערבי, ובפיו הבטחה שלא ינוש אותם לעולם.

ג'ון קנדי — בניגוד לקאנצלר אנואר, בניגוד לשטראוס, בניגוד לדה-גול — מסמל את קו השלום, את החיזור על כל חלום מלחמתי, את התקפה לתקן את המצב בדרכי הסכם והבנה. כל אדם מבין זאת, גם בברלין. ואם ברלין קיבלה את פניו בצורה זו, הרי מעיד הדבר יותר מאלף מאמרים על האקלים הנוכחי בגרמניה.

מה אנחנו רוצים מהם?

ל זה מוביל אותי למסקנה, שהתגבשה בי בעת ביקורי זה: גרמניה הנוכחית אינה נאצית. עלייתו של נאציזם חדש בגרמניה, בצורה חדשה, אינה בלתי-אפשרית. אולם עד כמה שאפשר לדון כיום, אין הסיכויים לכך רבים.

מה נובע מכך לגבינו, כישראלים, לגבי יחסי ישראל-גרמניה, לגבי התנהגות משלתנו בעניינים גרמניים, לגבי התנהגותנו כפרטים ברצוני להביע להלן את דעתי על כך — ביודעי היטב שתעורר הסתייגות בחוגים רבים. אולי כדאי, קודם כל, לברר את נקודות-המוצא של הבידור. את הנקודה הרגישה, ואת הנקודה ההגיונית.

יש אנשים האומרים: בעניינים כאלה יש לנהוג על פי הרגש, ועל פי הרגש בלבד. אחרים אומרים: לעזאזל הרגשות! צריכים לנהל מדיניות בלי סנטימנטים.

אני שולל את שתי הגישות גם יחד. לדעתי, כאשר יש סתירה מהותית בין הרגש וההגיון, משהו אינו בסדר. משהו לקוי — או הרגש, או ההגיון, או שניהם יחד. הייב אדם להתמודד עם עצמו, להתלבט וללבן את הדברים, עד שעולה בידו ליצור את הסינטזה הארמונית בין הרגש וההגיון. הוא הדין לגבי אומה שלמה. מדיניות נכונה חייבת לספק את הרגש וההגיון כאחד. ולהיפך: כאשר מדיניות מסוימת היא גם מוסרית וגם מציאותית, משמע שהיא נכונה.

את הקומוניסטים, מפני שאלה מסוגלים לשים קץ לקיומם הפיסי, ועוד זכורים היטב ימי ההיסטוריה החולינית של מקיארתו. אולם כל השינאות האלה משולות לברוג'ו של ילדים — כשהשוואה לשינאה הלוהטת, השרשית, הקיימת בגרמניה המערבית כלפי המייסטר הקומוניסטי בגרמניה המזרחית.

בגרמניה המערבית חיים קרוב ל-20 מיליון פליטים — אנשים שנמלטו משטחי המזרח. רובם השלימו עם מצבם החדש, התבססו ומגשגשים. ספק רב הוא אם רבים מהם היו מוכנים לנטוש את הדירות החדשות שלהם ולצאת למלחמה כדי לחזור לבתיהם הנשכחים. אך יש להם קרובים ובני-משפחה מעבר לגבול. מחסומי-התל הממוקשים חוצים בין אח לאח, בין הורים ובנים.

לשוא מזכירים לגרמנים כי הם עצמם גרמו למצב כזה. תנועת-השלום הדביקה ברחבי גרמניה פלאקאטים שהכריזו: „צבאות היטלר הם שיצרו את המדינה הקומוניסטית בגרמניה המזרחית!“ כל זה אינו יכול להשכיח את מציאות המחיצה — ואת הידיעה כי הרוב המכריע של בני גרמניה המזרחית שונאים את המייסטר השולט בהם, והיו רוצים לעבור מערבה. לולא כך, הרי לא היה צורך בחומה ובמוקשים.

רגלים להשתח את ברלין לירושלים. שם, כמו כאן, עיר חצויה, חומה גבוהה, חיילים היורים איש ברעהו ובכל הנע בשטח-ההפקר. אולם הדימיון הוא חיצוני בלבד. (ולמעשה גם לא חיצוני: אי-אפשר להשוות את חומות ירושלים המרהיבות, לכיעור המיפלצתי של החומה הברלינית. המזכירה מתנות-ריכוז וגטאות.)

ההבדל היסודי הוא: חומת ירושלים חוצה בין שני עמים. חומת ברלין חוצה בין שני חלקים של אומה אחת. איך היה מרגיש האזרח הישראלי אילו גרו בירושלים העתיקה, תחת שלטון הלגיון, חמישים אלף יהודים, ביניהם אחים וודודים?

כיום אין בן ברלין המערבית יכול אף לבקר בחלק המזרחי של עירו. כשישבתי בסלון עדן וסיפרתי על חיותי בברלין המזרחית, בה ביקרתי באותו יום, הקשיבו הגרמנים לדברי באותה הבעת-פנים, בה רגיל אני עצמי להקשיב בתלאיבי לסיפורי ידידי הדיפלר-מטים, המספרים לי על טיוליה-הנופש שלהם לעיר העתיקה יליריחו.

לא חשוב, בהקשר זה, איזו משתי הגרמניות טובה יותר או סימפאטית יותר, איזו כהן מדכאת את שרירי הנאציזם, וכי. חשוב שזוהי המציאות הסובייקטיבית: הגרמני הממוצע כמעט מאמין כי במזרח שולטת רודנות מיפלצתית, בעזרת כידונים סובייטיים, וכי חובה קדושה היא לשחרר את האחים המדוכאים מעול העריצים.

אמונה זו — ריח של אבק-שריפה נודף ממנה. והוי קרקע-הצמיחה לשטראוסים.

כאשר רעדה האדמה

אם יכולה קרקע זו להצמיח גם היטלרים? במילים אחרות: האם תיתכן עלייתה של מפלגה לאומנית-מיליטריסטית, בעלת מגמה טוטאליטארית-דיקטטורית, שתטיף לאיחוד גרמניה בדם ואש, ותנופף מעליה דגל של שינאה ורצח-עם?

היצגתי שאלה זו בשיחות עם נוער גרמני. אחדים מבני-שיחי הסכימו שהאפשרות קיימת,

האם יכולה קרקע זו להצמיח גם היטלרים? במילים אחרות: האם תיתכן עלייתה של מפלגה לאומנית-מיליטריסטית, בעלת מגמה טוטאליטארית-דיקטטורית, שתטיף לאיחוד גרמניה בדם ואש, ותנופף מעליה דגל של שינאה ורצח-עם?